

Geen 'tegenprestatie' in de bijstand? Dan géén vrijheid

Gemeenten willen werklozen meer vrijheid geven. Maar staatssecretaris Klijnsma vindt dat ze éérst wat strenger moeten worden.

Door onze redacteur
Petra de Koning

AMSTERDAM/UTRECHT. Op een vrijdagmiddag, eind september, maakte het kabinet bekend dat het zover was: zo'n vijftiengemeenten kunnen gaan experimenteren met hun bijstandsgerechtigden. Als je die méér laat bijverdienen dan nu mag en hen niet meer achter de broek zit met strenge eisen zoals de sollicitatieplicht, komen ze dan sneller aan het werk? Of toch niet?

Op de maandag erna had het ministerie van Sociale Zaken de aanmelding van de gemeente Amsterdam al binnen. SP-wethouder Arjan Vliegthart van Werk en Inkomen wilde zo snel mogelijk beginnen. Er was nu „discussie” over de effectiviteit van dwingende regels om mensen aan het werk te krijgen, schreef hij aan PvdA-staatssecretaris Jetta Klijnsma. Hoog tijd dat het werd uitgezocht, vond hij. Amsterdam wil de proef doen met 500 werklozen: de helft krijgt veel meer vrijheid, de andere helft niet.

Maar dat gaat niet zomaar, liet Klijnsma een paar weken geleden weten aan Vliegthart, in de wandelgangen van een bijeenkomst. Zo lang Amsterdam zijn inwoners met bijstand niet verplicht om een tegenprestatie te doen voor hun uitkering - zoals sneeuw schuiven, koffie schenken in een verzorgingstehuis, verkeersborden schoonmaken - mag die gemeente niet meedoen aan de experimenten. Vliegthart: „Klijnsma zei tegen mij: 'Amsterdam heeft een probleem'.”

Via haar ambtenaren kwam dezelfde boodschap: eerst moet de tegenprestatie verplicht worden. Volgens het ministerie is dat logisch. Hoe kun je meten wat het effect is van méér vrijheid als je aan je bijstandsgerechtigden al zoveel vrijheid geeft? „De wetenschappelijke resultaten zijn dan minder bruikbaar”, laat een woordvoerder van Klijnsma weten aan NRC.

Het randje van de wet

Vliegthart zegt dat hij daar niets van begrijpt. „Alsof je pas wat kunt zeggen over de effecten als je in één gemeente de mensen hard en zacht aanpakt. Het gaat erom wat er gebeurt als je mensen méér vrijheid geeft, zoals we van plan zijn. Klijnsma kan naar Rotterdam gaan en zien wat daar de resultaten zijn.”

Rotterdam is streng voor zijn werklozen en verplicht die ook tot een tegenprestatie. Maar van de vier grote steden in Nederland (ook Den Haag en Utrecht) had alleen Amsterdam vorig jaar een dalend aantal bijstandsgerechtigden. „We lopen op het randje van de wet en hebben mooie resultaten”, zegt wethouder Vliegthart.

Het kabinet vindt dat Amsterdam over het randje loopt. In de Participatiewet, die de bijstand regelt, staat dat gemeenten de tegenprestatie moeten opnemen in een gemeentelijke verordening. Amsterdam en nog zo'n negentien andere gemeenten vinden dat ze voldoen aan de wet: ze hebben een verordening over de tegenprestatie. Alleen:

Geen proefprojecten zonder tegenprestaties, vindt de staatssecretaris.

er staat in dat die niet verplicht is.

„We zijn er nog over in discussie”, zegt Vliegthart. „Het is raar om nu via de band te proberen om een besluit van de Amsterdamse gemeenteraad over de tegenprestatie te overrulen.”

Klijnsma's eigen PvdA zegt in het pas gepresenteerde verkiezingsprogramma niets over de tegenprestatie - dat was in het kabinet een dringende VVD-wens - en juist wél over experimenten die er zouden moeten komen. Wethouder Vliegthart: „Ik kan het niet anders duiden dan dat een andere partij aan de touwtjes trekt, de VVD, waardoor Klijnsma zich laat leiden.”

Met dwang en drang

Het idee van de proefprojecten komt vooral uit Utrecht. De bedenker daar is D66-wethouder van Werk en Inkomen Victor Everhardt. Ook Groningen, Tilburg en Wageningen wilden de experimenten graag en Klijnsma heeft al laten weten dat de vier gemeenten voorrang hebben als zij met voorstellen komen voor een proefproject - het is de bedoeling dat daar niet meer dan vijftiengemeenten aan meedoen.

Utrecht heeft nog geen voorstel ingediend, de gemeente werkt er nog aan. Maar in Utrecht is de tegenprestatie ook vrijwillig en Everhardt heeft ook al gehoord dat er een probleem dreigt. „Het baart mij veel zorgen”, zegt hij. De tegenprestatie en de experimenten zijn volgens Everhardt „twee verschillende dingen.”

Veel gemeenten zien weinig in verplichte tegenprestaties bij een bijstandsuitkering

De gemeenteraad in Utrecht was vóór de vrijwilligheid van de tegenprestatie, ook de PvdA in zijn stad steunt dat. En ja, het idee van experimenten in de bijstand is vooral opgekomen door de strengere regels die het kabinet Rutte II heeft bedacht.

Everhardt: „Als je mensen op zo'n verplichtende manier bejengt, met dwang en drang, heeft dat mentaal gevolgen. Ik ben heel benieuwd hoe het werkt als je het anders aanpakt. Wij willen de Utrechter centraal stellen en zien wat hij zelf kan als je hem die verantwoordelijkheid geeft.”

Al vorig jaar nam de Tweede Kamer een motie van GroenLinks-Kamerlid Linda Voortman aan waardoor het kabinet met een maatregel moest komen over de experimenten. Rutte II heeft als volwaardig kabinet nu nog maar vier maanden te gaan en de regeringspartijen worden uitgesproken in wat ze écht vinden, zonder een coalitiepartij om rekening mee te houden.

Maar Klijnsma blijft erbij dat de tegenprestatie nodig is. „Ze vond en vindt de tegenprestatie van belang omdat het kansen biedt om actief te blijven en mee te doen in de samenleving”, zegt haar woordvoerder.

„Als ons experiment niet mag”, zegt de Amsterdamse wethouder Vliegthart, „kleur ik wel op een andere manier tussen de lijntjes. Als ik zou wachten op alle stempeltjes uit Den Haag, kan ik vier jaar op mijn handen gaan zitten. Dat was ik niet van plan.”